

ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРАВА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Екологічний менеджмент

Затверджую

В.о. завідувача кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування
Т.Б. Семенчук

Протокол № 1 від 29 серпня 2023 р.

Викладач	ВЛАСОВА Валентина Петрівна Кандидат економічних наук, доцент	
Посилання профіль викладача на сайті ДУІТ	ВЛАСОВА Валентина Петрівна	
E-mail	vp067vlasova@gmail.com	
Факультет, Кафедра	Факультет Управління і технологій Кафедра менеджменту, публічного управління та адміністрування м. Київ, вул. Івана Огієнка, 19, каб. 608 телефон: +38067-173-90-96	
Консультації	Кожного понеділка з 12.00 год до 14.00 год за <u>ZOOM</u> посиланням	
Офіційна назва освітньої програми	Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)	
Галузь знань, спеціальність	07 «Управління та адміністрування» 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»	
Статус дисципліни (обов'язкова, вибіркова)	Цикл дисциплін професійної підготовки, вибіркова	
Курс/ Семестр викладання	2/3	
Обсяг дисципліни	3 кредитів ECTS / 90 загальна кількість годин	
Види та кількість аудиторних занять, денна/ заочна	Лекції – 20 години/ 8 годин Практичні заняття – 10 годин/ 4 години	
Форма контролю	Залік	
Локація та матеріально-технічне забезпечення	Аудиторія згідно з розкладом. Мультимедійний проєктор, мережа Internet.	
Мова викладання	Українська	
Мета вивчення дисципліни	Набуття комплексу теоретичних і прикладних знань щодо чіткого уявлення про основні екологічні проблеми сучасності та шляхи їх вирішення, знання системи екологічного менеджменту та основних принципів її створення, нормативно-правових основ та стандартів.	
Загальні компетентності	ЗК9. Прагнення до збереження навколишнього середовища.	

	ЗК10. Здатність діяти відповідально та свідомо.
Спеціальні (фахові) компетентності	СК7. Здатність визначати і виконувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур
Програмні результати навчання	РН2. Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності.

ЧИМ ВАЖЛИВИЙ КУРС:

Курс дає цілісне уявлення про систему екоменеджменту та екоаудиту згідно з міжнародними стандартами серії ISO 14000.

Цей курс допоможе вам:

- Сформувати систему екологічного менеджменту в галузі ефективного управління природокористуванням;
- Оволодіти новітніми досягненнями в галузі сучасної екології
- Ознайомитися з провідним вітчизняним та зарубіжним досвідом у сфері екологічного аудиту.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Модуль 1. «ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

Тема 1. Сутність, принципи і функції екологічного менеджменту

Стандарти і міжнародні рекомендації в системі екологічного менеджменту (управління)

Схема екологічного менеджменту і аудиту EMAS. Серія міжнародних стандартів системи екологічного менеджменту ISO 14000. Історичні аспекти розвитку понять ISO та EMAS. Міжнародний підхід до екологічного менеджменту. Предмет екологічного менеджменту. Основні принципи й елементи системи екологічного менеджменту (EMS).

Тема 2. Формування системи екологічного менеджменту в Україні

Об'єкт і предмет екологічного менеджменту України. Становлення екологічного менеджменту України. Концепція запровадження екологічного менеджменту та аудиту в Україні. Перспективи впровадження екологічного менеджменту в Україні. Концепція запровадження екологічного менеджменту та аудиту в Україні. Системний підхід у дослідженні екологічного менеджменту

Тема 3. Еколого - економічні аспекти функціонування підприємств

Основні напрямки екологічної діяльності підприємства та структура його екологічного менеджменту. Екологічна служба підприємства. Ресурсозбереження як чинник підвищення ефективності суспільного виробництва. Основні напрямки екологічної діяльності підприємства та структура його екологічного менеджменту. Ресурсозбереження як чинник підвищення ефективності суспільного виробництва. Відходи як вторинні ресурси. Економічна ефективність технологій переробки твердих побутових та виробничих відходів (ТПВВ). Утилізація відходів як один із шляхів екологізації виробництва. Способи утилізації побутових та виробничих відходів.

Тема 4. Система та інструменти екологічного менеджменту

Поняття системи екологічного менеджменту (СЕМ) та її роль у розвитку підприємства. Процес впровадження СЕМ. Витрати на впровадження СЕМ. Економічний ефект впровадження СЕМ. Екологічне маркування. Програми екологічного маркування. Мета екологічного маркування. Інформаційне забезпечення екологічного маркування. Позитивне і негативне екологічне маркування. Типи екологічних знаків. Процес присвоєння екологічних знаків. Загальні риси існуючих схем екологічного маркування. Фінансування програм екологічного маркування.

Зв'язки з громадськістю та відкрита екологічна звітність. Види зв'язків з громадськістю. Екологічний звіт, його зміст, розробка, отримання, використання та верифікація.

Тема 5. Нормативно-правові основи екологічного менеджменту

Сутність системи державного управління природокористуванням. Дві форми в управлінні природокористуванням /через організацію економічної діяльності та управління безпосередньо природними ресурсами і об'єктами та станом довкілля/. Структура та функції органів влади в екологічній сфері. Органи загальної компетенції і органи спеціальної компетенції. Повноваження державних органів виконавчої влади у сфері природокористування. Законодавчий моніторинг у сфері екологічного менеджменту. Адміністративно-нормативні інструменти екологічного менеджменту

Тема 6. Планування – основа екологічного менеджменту

Сутність екологічного планування як складової частини управлінського процесу. Мета та завдання планування. Методи планування /балансовий, аналітичний, нормативний, програмно-цільовий/, їх практичне застосування в природоохоронній діяльності. Система екологічних показників в плануванні та вартісні показники.

Тема 7. Загальні поняття і значення екологічного аудиту

Основна термінологія. Правові підстави для здійснення екологічного аудиту. Вимоги, права та обов'язки аудиторів, замовника і власників об'єктів аудиту

Тема 8. Типи екологічного аудиту

Основні сфери запровадження ЕА в Україні. Приватизаційний ЕА. Інвестиційний ЕА. Енергетичний ЕА. Комплексний ЕА. ЕА і захист інтересів товаровиробника. ЕА в системі ціноутворення. ЕА продукції. ЕА місцевості.

Тема 9. Екологічний маркетинг

Сутність та види екологічних потреб. Фактори розвитку екологічних потреб, методи їх виявлення. Поняття екологічного маркетингу. Передумови виникнення екологічного маркетингу. Типи екологічного маркетингу. Просування екологічних товарів різного рівня мотивації споживання

Тема 10. Екологічний напрям соціальної відповідальності

Сутність, функції та рівні екологічної відповідальності. Нормативно-правове регулювання екологічної відповідальності. Екологічна відповідальність як суспільна ідея і практика цивілізованих країн. Корпоративна екологічна відповідальність. Екологічна відповідальність громадян. Напрями активізації індивідуальної та корпоративної екологічної відповідальності.

Практичні заняття курсу передбачають виконання ситуаційних, тестових та інших завдань, опитування та дискусії за темами, короткі виступи та презентації з тематики дисципліни.

Тематика практичних занять:

Практична робота №1. Стандарти в галузі екологічного менеджменту.

Практична робота №2. Розробка і впровадження системи екологічного менеджменту на підприємстві.

Практична робота №3. Загальна модель екологічного аудиту.

Практична робота №4 Типи екологічних знаків. Процес присвоєння екологічних знаків

Практична робота №5. Просування екологічних товарів різного рівня мотивації споживання

Приклади практичних завдань:

Завдання 1:

Розробка і впровадження системи екологічного менеджменту на підприємстві.

Процес впровадження системи екологічного менеджменту на підприємстві.

Порядок виконання роботи: 1. Ознайомитись з основними етапами впровадження системи екологічного менеджменту на підприємстві. 2. Визначити основні їхні складові і отримані результати. 3. Охарактеризувати етапи впровадження системи екологічного менеджменту на підприємстві. 4. Сформулювати стислі висновки за результатами роботи.

Приклад тестового завдання:

1. Екологічний менеджмент зорієнтований на:

- а) вдосконалення системи управління;
- б) збереження енергетичних ресурсів;
- в) впровадження нових технологій;
- г) регулювання взаємодії суспільства і природного середовища.

Для стимулювання науково-дослідницького й творчого інтересу здобувачів вищої освіти і здобуття ними навичок наукової діяльності доречно заохочувати їх до виконання додаткових видів робіт в певних проєктах, і враховувати цю діяльність при підведенні підсумків роботи здобувачів вищої освіти у семестрі. Так, наприклад, здобувачам вищої освіти може бути запропоновано виконання рефератів за темами дисципліни «Екологічний менеджмент» у вигляді презентацій та захистити її на практичному занятті. Найкращі рекомендуються до виступу на науково-практичній конференції.

Орієнтована тематика:

- 1. Схема екологічного менеджменту й аудитування EMAS.
- 2. Серія міжнародних стандартів систем екологічного менеджменту.
- 3. Вимоги до розробки екологічної політики організації.
- 4. Місце екологічного відділу у структурі міської адміністрації.
- 5. Потенційні джерела фінансування екологічних досліджень, заходів та програм.
- 6. Економічні інструменти екологічної політики.
- 7. Грінвошинг: сутність поняття та класифікація різновидів.
- 8. Просування екологічних товарів різного рівня мотивації споживання.
- 9. Оптимізація інструментів економічного мотивування екологізації виробництва.
- 10. Екологічна експрес-оцінка інвестиційних ризиків.
- 11. Аналіз системи екоменеджмента підприємств.
- 12. Стандартизація як інструмент екологічного менеджменту.
- 13. Класифікація екологічних інновацій.
- 14. Міжнародні організації з сертифікації.
- 15. Маркування продукції як основний метод інформування про її екологічні властивості.

Індивідуальні види робіт не обмежуються і приймаються пропозиції щодо вдосконалення курсу (як лекційної, так і практичної складової).

ОЦІНЮВАННЯ

Форми поточного та підсумкового контролю	Поточний контроль – 100 балів
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	
Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру.	

Відвідування лекцій:

За відвідування кожної лекції нараховується 2 бали (до 20 балів).

Практичні заняття:

Оцінюються за активністю здобувачів освіти на заняттях, їх відповідями, доповідями та ступенем залученості у дискусії. Максимальна сума становить 14 балів за кожне заняття (до 70 балів).

Самостійна робота

Написання та захист реферату (тематика погоджується із викладачем курсу) у вигляді доповіді та/або презентації оцінюються до 10 балів.

Здобувач отримує підсумкову оцінку за результатами поточного контролю шляхом накопичення балів. Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач, становить 100.

Додаткові бали до поточного контролю здобувач освіти може отримати, пройшовши навчальний курс у вигляді неформальної освіти з отриманням сертифікату в межах предмету вивчення дисципліни та пройшовши процедуру визнання згідно [Положення про визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті здобувачами вищої освіти ДУІТ](#).

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS			
Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
82-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота з двома – трьома незначними помилками
75-81		C	«Добре» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками
64-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» - теоретичний зміст курсу освоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань, містять помилки, робота з трьома значними помилками
60-63		E	«Достатньо» - теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімум критеріїв оцінки
35-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом

			курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота що потребує доробки
1-34		F	«Безумовно незадовільно» теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

ІНФОРМАЦІЙНО- МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Методичне забезпечення:

1. Робоча програма навчальної дисципліни.
  2. Силабус навчальної дисципліни.
  3. Google Classroom: Екологічний менеджмент
- Електронні ресурси бібліотеки ДУІТ: <https://library.duit.in.ua>.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Галушкіна Т. П., Грановська Л. М., Кисельова Р. А. Екологічний менеджмент та аудит: навчальний посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2019. 455 с.
2. П. Д. Дудкін та ін. Екологічне управління бізнесом в умовах євроінтеграції: навчальний посібник Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2018. 200 с.
3. Міронова Н. Г., Білецька Г. А. Екологічна стандартизація і сертифікація: навчальний посібник. Львів: Новий Світ - 2000, 2018. 140 с.
4. Зіновчук Н. В., Ращенко А. В. Екологічний маркетинг: навч. посіб. Житомир: видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 190 с. URL: <http://ir.znau.edu.ua/handle/123456789/3786>.
5. Жигуц Ю. Ю., Лазар В. Ф. Інженерна екологія: навчальний посібник для студентів технічних спеціальностей. Київ: Кондор, 2018. 168 с.
6. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Навчальний посібник. Пахота Н.В., Власова В.П., Семенчук Т.Б., Карпенко О.О. та ін. Київ: ДУІТ, 2022. 352 с.
7. ISO 14001 and related standards. Environmental management. <https://www.iso.org/iso-14001-environmental-management.html>

Додаткова інформація

Детальнішу інформацію щодо методів навчання, форм оцінювання, самостійної роботи та повного списку літератури наведено у Робочій програмі навчальної дисципліни.

ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Щодо академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів ДУІТ:

[Кодекс академічної доброчесності Державного університету інфраструктури та технологій](#)
[Положення про систему забезпечення академічної доброчесності у Державному університеті та технологій](#)

[Положення про Комісію з академічної доброчесності у ДУІТ та Комісію з етики та управління конфліктами у сфері академічної доброчесності у ДУІТ](#)

Порушення [Кодексу академічної доброчесності ДУІТ](#) є серйозним порушенням, навіть якщо воно є ненавмисним.

Списування під час контрольних заходів заборонені.

Усі письмові роботи, виконані в електронному вигляді (реферати), перевіряються на наявність плагіату згідно з [Положенням про порядок перевірки навчальних, кваліфікаційних, науково-методичних наукових та інших робіт на наявність ознак академічного плагіату у ДУІТ](#). У випадках виявлення порушення – реагування відповідно до [Кодексу академічної доброчесності ДУІТ](#).

Щодо відвідування

Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування, індивідуальний графік тощо) навчання може відбуватися в он-лайн (або змішаній) формі за погодженням із деканом факультету.

Неформальна освіта

Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «[Положенням про визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті здобувачами вищої освіти ДУІТ](#)».